

go 3. titul. 6. part. 5. verbo, Qualquiera de las partes, Didacus Perez in leg. 3. titul. 8. libro 3. ordinamenti, Matienzo in dicta leg. 2. titul. 16. lib. 5. Recopil. glossa 2. numero 6. ubi etiam Azevedus numero 13. Gutierrez de iuramento confirmatorio, prima parte, cap. 35. numero 1. Salcedo in additionibus ad Bernardum Dia. in regula 549. Lafalte de decima venditionis, cap. 17. ex numer. 27. Molina de iustitia, tom. 2. disput. 258. numer. 8. Fortunius Garcia in cap. 1. de pactis numero 30. Guzman in inst. de actionibus, quest. 27. ex numer. 37. ubi num. 39. hanc sententiam admittendam assertit, si is qui contractum impleri desiderat, ex parte sua offerat, & impheet, ubi etiam docet de jure Canonico in his contractibus innominatis actionem dari etiam ante implementum, de quo etiam Molina in dicta disput. 258 numer. 7. & plerique ex supra relatis, & Fachinæus libr. 11. controversialium, cap. 8. qui contrariam opinionem defendit: & vide Cancerium variatum, 2. parte, cap. 5. num. 33.

Ibi: Præ ea confirmatur: &c.

De jure communi oritur obligationem naturalem in contractu innominato ante implementum, ut hic resolvitur, docent plerique ex supra allegatis hoc numero, maximè Pichardus, qui veriorum dicit in dicta quest. 27. num. 15. 31. & 39. & Matienzo in leg. 2. titul. 16. libr. 5. Recopil. glossa 2. num. 2. vide etiam Soufam titul. de pactis, artic. 8. quest. 2. num. 8. & D. Larrea alleg. sicut 40.

Ibi: Num tantum est, &c.

Eiam hodie locum habere exceptionem non implementi, ut docet Gomezius, exomat laetissimum Guzman in inst. de actionibus, quest. 24. ex num. 12. de contractibus nominatis agens: & num. 55. & sequentibus, ubi de innominatis, ubi quam plurimum refert, Cancerium variarum 3. part. cap. 6. num. 10. D. Larrea alleg. fiscalis 26. ex num. 10. & quasi per seum.

6. Ad numerum 5. ibi: Ex quibus notabiliter infero, &c.

Hodie non habere locum repetitionem ex capite presentientie, vel cause non sequitur, ut resolvit Gomezius, docent relati supra, numero praedicti, maximè Didacus Perez in dicta leg. 3. titul. 8. lib. 3. ordinamenti, Parladorius l. 2. questionibus, cap. 3. numero. 32. Joannes Gratianus in regula 102. num. 9. Pichardus dicta quest. 27. ex num. 37. & reliqui.

Ibi: Advertendum tamen est, &c.

Permutationem esse contractum innominatum, & celebrari quando res certa datu ab utraque parte, ut Gomezius resolvit, docent Tuschus littera P. conclus. 302. Petrus Gregorius in syntag. lib. 28. cap. 1. numer. 3. Guzman de actionibus, quest. 29. numer. 10. Molina de iustitia, tom. 2. disput. 253. num. 9. Manticus de conversionibus, lib. 3. titul. 1. num. 5. Lafalte de decima venditionis, cap. 17. ex num. 1. Fachinæus libr. 2. controversialis, cap. 45. Scaccia de commerciis, §. 1. quest. 4. & quest. 6. num. 2. Gutierrez in tract. de gabinetis, quest. 17. & 29. Pichardus in §. artic. num. Instr. de actionibus, quest. 27. num. 16. Et licet quod secundam partem dicta conclusionis, nemp̄ an sit necessarium quod ex utraque parte

detur res certa, ut sit permutation, Doctores superdicti inter se contraria existunt, quibusdam affirmantibus, alios vero negantibus; verior tamen est opinio nostri Gomezii, scilicet requiri quid res certa detur ex utraque parte ad hoc ut sit permutation, ut docet Pichardus in dicto §. alii num. 29. n. 10. quem videoas ad hoc propositum, & Mantican, Lafarens, Molinam, & Gutierrez in locis supra citatis, qui etiam latissime disputant, quando debeatur gabella ex permutatione in rebus certis, vel incertis: vide etiam Sousam in titul. de pactis, quest. 2. art. 1. 3.

De permutatione autem facta cum pacto, ut sit scriptura, videndi sunt Gutierrez in tract. de gabinetis, quest. 17. ex num. 13. & Hermosilla in §. artic. 8. & Richardus in §. artic. 8. & Pichardus in §. artic. 8. & Matienzo in leg. 2. titul. 16. libr. 5. Recopil. glossa 2. num. 2. vide etiam Soufam titul. de pactis, artic. 8. quest. 2. num. 8. & D. Larrea alleg. sicut 40.

CAPUT IX.

De Contractu Verborum.

SUMMARIUM.

1. *Pollitatio quid sit.*
2. *Quid stipulatum nudum.*
3. *Quis sit stipulatio, & an hodie de jure regio requiratur.*
4. *Diversitas inter contractantes, an rite iste contractum verborum.*
5. *An interpreti de aucta lingua creditur sine alia probatione.*

QUARTO, & principaliter dixi, quod contractus fit, & celebratur verbis, & est stipulatio firma, solemnis, & formalis. Pro cuius perfecta, solida & necessaria declaratione dico, & præsuppono, quid in jure nostro aliud est pollitatio, aliud est pactum nudum, aliud est stipulatio solemnis, & formalis. Pollitatio est nuda & simplex offerentis promissio, non secuta acceptatione: creditoris, tacite, nec expresse, ut quando quis absenti promittit pecuniam, vel rem, & talis pollitatio nullam producit obligationem civilem, nec naturalem: nisi fieret civitati, universitat, collegi, Ecclesia, vel hospitali, textus est in l. 1. & per totum, ff. 1. o. pollicitatio: ibi communiter Doctores antiqui, & novi, text. in c. scimus, 12. quest. 1. & ibi etiam communiter Doctores, textus in l. scimus §. dictum ff. de z. l. edit. textus in l. 1. o. pollitatio: Cod. de contractu, & comm. stipul. Ita etiam si solvisset, posse repeteret per conditionem indebiti, tangunt omni jure indebitum, ut in l. 1. & per totum ff. o. Cœ. de condic. indebiti. Item habet locum tam de jure civili, quam Canonico: quia nulla oritur actio, nec obligatio, ita atener Abbas in c. cum inter universas, de electione, ff. 1. o. univ. Felic. in c. de pat. 4. column. & ibi communiter Doctores. Jalon potabiliter quidem in rub. hujus tituli, de verbis obligat. 3. column. numero 6.

Pactum nudum est duorum plurium ve in idem 2 placitum & consensus sine aliqua forma, & solemnitate verborum: ut quando quis promittit aliqui presenti

De Contractu Verborum. Cap. IX. 159

præsentis & acceptanti expresse, vel tacite per taciturnitatem, pecuniam, vel rem, text. est in l. 1. vers. fin ff. de pactis & ibi Gloss. ordinaria Bart. & communiter DD. text. in l. 3. de pollitiatione, cujus verbis sunt: *Pactum est duorum consensus, atque consentio, & ita tenet & declarat Bart. in l. Cod. de pact. 1. col. & ibi Cyn. & communiter alii Doct. Alb. in l. 1. p. reg. 5. quinque ff. de pact. 2. col. & ibi Doct. Alex. in l. 1. cod. tit. fin. col. & ibi Moderni, Imol. in c. cum conting. de jure sur. 10. colum. n. 32. Socin. in rub. hujus tituli de verbis, obilig. 6. col. n. 11. & ibi Jas. 2. col. n. 4. Rip. 6. col. n. 2. Franc. Curt. in rubr. Cod. de pact. 1. 2. col. Jas. in l. 1. ejusdem tituli penult. col. Et ita est omnium Antiquorum, & Moderni, communis opinio. Sed advertendum, quod in puncto juris nihil videtur, quod sita opinio sit falsa, immo & dicendum sit quod pollitatio sit promissio, quae sit absenti, & etiam præsentis tacenti & expresse non consentientis, quia tunc est solius offerten promissio. Pactum vero sit quando fit inter præsentes, & expresse consentientes per verba formalia, vel aquipollentia. Et ita sit sensus predictorum iurium. Confirmatur, quia alias sequeretur, quod simplex & nuda promissio super re, vel causa onerosa, vel dubia, obligaret adversarium præsentem, tacentem, quod non est dicendum. Sed quod iuris prædicta, & materia pacti nudi, debent intelligi, & procedere, quando promissio fieret solum ex causa lucrativa, & utili præsentis, & tacenti, argumento texti in l. qui patitur ff. mandat. & in regula, qnali tales de reg. sur. 6. Quod non est dicendum, quia esset maxima restriktio, & divinatio ad prædicta iura, & sic resolutio videtur, quod pollitatio sit illa qua sit absenti vel præsentis, & tacenti, & non acceptanti: pactum vero sit illud, quod sit præsentis, & expresse acceptanti: quia alia non est consensus formalis, ex quo resoluter obligatio civili, vel naturali: & in terminis polliquam cogitavi, vel deliberavi, reperi Bald. sic tenentem in l. Nefarium, Cod. qui sepius, poff. 2. col. n. 4. Art. in l. 2. ff. de legat. 1. 2. col. Holsiensis in Summa, & pat. 1. col. vers. 1. ubi formaliter dicit, & quod pactum est duorum pluriumve in idem dandum, vel faciendum alteri ab altero consensus verbis expressus animo obligandi. Philip. Decius melius quam alibi, in rubr. Cod. de pact. Alciat. in repet. rubrica hujus tituli, de verbis obligat. 1. column. Et illud pactum parit obligationem naturalis, quia producit inventum, & productum est de jure gentium, quo contractus & conventions inter homines producuntur. Pollea vero supervenit Ius civile, & approbat, & confirmavit illud pactum, quod habet in se sufficientem & præexistentem causam, ratione cuius datur ei elegans, & proprium nomen, ut empirio, venditio, conductio, locatio, societas, & similes, mediante qua approbatione oritur obligatio civilis, & per consequens actio. Illud vero pactum, quod non habet in se talen causam jure inventam, & approbat, sed aliam onerosam, vel lucrativam, non est approbatum, nec omnino reprobatum de jure civili, sed remansit in sua prima simplici & debili forma, & ex eo tantum oritur obligatio naturalis, non vero civilis, nec actionem ad exigendum: nisi in aliquibus casibus specialibus, textus est in l. hoc jure, ff. de just. & iur. textus. in Stib. aut Pamphil. §. natura, ff. de solat. textus in l. cum ampliis, §. de natura, ff. de reg. iur. text. in l. iurigenium, ff. de pact. & utrobique communiter Doctores. Et ita obligatio naturalis operatur aliquos notabiles*

effectus, ut compensationem, impedit soluti repetitionem: Item quod pro ea possit efficaciter obligari fiducissor: Item etiam pignus pro ea retineri, & denique obligari in foro conscientiae, ut latè, & magistraliter concludit in dictis locis. d Et a istud pactum efficaciter obligat, & producit actionem de Jure Canonico, ut in c. 1. de pact. & ibi communis opinio, & ita est verus, realis, & magistralis sensus hujus articuli.

Stipulatio solemnis, in qua magis est insitum, est contractus verborum, qui sit & celebratur præcedente interrogacione creditoris, & secuta responsione debitoris, textus est in l. hujus tituli de verbis, obilig. text. in l. 5. §. stipulatio, codex tit. textus in l. 1. §. verbis, ff. de auct. & obilig. cod. tit. textus in l. obiligamus, cod. tit. textus in §. Instr. de verbis, obilig. & idem disponit l. 1. tit. 12. 5. part. Et licet in hac stipulatio, & contractu verborum requiratur consensus, sicut in contractibus, qui contrahuntur consensu, & requiratur alia solemnitas, quia in aliis contractibus requiruntur: Secundum dicitur contractus verborum, proper prædictam solemnitatem principaliter in eo requiritur.

Ex quo primò infero, quod talis contractus verborum, & stipulatio non potest fieri per scripturam, etiam inter præsentes, ut si partes nolunt intelligi, & procedere, quando promissio fieret solum ex causa lucrativa, & utili præsentis, & tacenti, argumento texti in l. qui patitur ff. mandat. & in regula, qnali tales de reg. sur. 6. Quod non est dicendum, quia esset maxima restriktio, & divinatio ad prædicta iura, & sic resolutio videtur, quod pollitatio sit illa qua sit absenti vel præsentis, & tacenti, & non acceptanti: pactum vero sit illud, quod sit præsentis, & expresse acceptanti: quia alia non est consensus formalis, ex quo resoluter obligatio civili, vel naturali: & in terminis polliquam cogitavi, vel deliberavi, reperi Bald. sic tenentem Bartol. & communiter Doctores in ista l. 1. de verbis, obilig. & ibi communiter etiam Doctores.

Secundò infero, quod talis stipulatio, & contractus verborum debet fieri mediante instrumento habili ad loquendum. Unde non sufficeret exprimere mentem, & intentionem cornu, tuba, & vel alio simili instrumento: quia non sunt verba apta & congrua, nec proferuntur mediante instrumento habili, ordinatae à natura ad loquendum, ita probat textus in iusta l. 1. infra §. titul. de verbis obilig. & tenet expresse Bald. in R. extra de pfect. Alius tamen contractus, qui celebratur consensus, bene posset fieri & celebrari, text. est singularis in l. Littera, in fin. ff. supel. legat & probat text. in l. stipul. §. si. in isto tit. de verbis, obilig. & ita tenet & declarat Bald. in l. falso, C. de furt. n. 22. Vincentius, Jas. & Moderni in d. §. fin. l. 1.

Tertiò infero, quod non sufficit in hoc contractu exprimere verba per literas, vel cifras, in quarum significatione partes consenserint, ut prius convenienter inter se, quod dicendo A, intelligatur, Promitti mihi centum, & respondendo B, intelligatur, Promitto, quia verba non fuerunt apta ad contrahendum, ita est Gloss. singularis in iusta, in §. in hac Instr. de verbis, obilig. in gloss. fin. quam ibi tenet, & sequitur Angel. Nicol. de Neapol. & communiter Doctores, & reputat singulariter Bald. in l. 1. hujus tituli, de verbis, obilig. prope finem, & reputat ibi unicam Angel. & est communis opinio secundum Jas. in ista l. 1. §. fin. pro qua Gloss. & communis opinione facit textus expressus in dicto §. fin. hujus l. 1. ibi, dum dicitur textus: Dammodo ei congruent responderetur, textus, in §. in hac. verific. 1. Instr. eod. titulo.

Quartò infero, quod non sufficeret in hoc contractu verborum exprimere mentem, & consensus per signa, illud significatio. Advertendum tamen, quod licet in hoc contractu verborum requirantur verba apta, & congrua: tamen

non

non requiriuntur verba propria, & formalia promissionis, sed sufficiunt aequipollentia, ut si quis dicat, & interroget alium, Promisisti mihi centum, vel talem rem, & alius dicat, quid ni, vel cur non, quia tali causa beate valeret, & teneret promissio & obligatio, sicut si diceret, promitto, textus est formalis, & expressus in ista l. 1. §. si quis ita, infra isto titulo, de verborum obligat. & ibi Gloss. ordinaria & communiter Doctores, Hodie tamen de jure Regio nulla requiritur stipulatio in aliquo actu, vel contractu, sed indistincte oritur actio & obligatio ex pollicitatione, vel qualibet nudo & impliciti pacto vel ex quilibet promissione, ita disponit illa lex, valde generalis, & comprehensiva 3. titul. 8. lib. 3. Ordin. Ind non requiritur expressa, & formalis promissio, sed sufficit sola voluntas, & intentio partis volentis se obligare, ita expressè probat, in quantum dicit, pareciendo que non se quiso obligari a orro, quide obligado. &c. Ex qua generaliter collige, quod ex omni actu, vel promissione, ex qua jure communi nulla oriebatur actio, nec obligatio civilis, nec naturalis, hodie oritur utraque: & addit & excedit jus genitium, Canonicum, & civile: quia ex eis nulla oriebatur actio, & obligatio ex pollicitatione, ut supra dictum est. Tamen hodie in nostro Regno bene oritur efficax actio & obligatio per dictam legem regiam. Unum tamen est, quod per hoc virtus, qualitas & natura hujus contractus verborum, & ejus materia, non tollitur, nec abrogatur, sed tantum tollitur forma, & solemnitas à iure in eo requisita. Unde quoad omnes alias effectus, paria sunt, stipulationem interveniente, vel hodie nudam & simplicem promissio nem praecessit. Advertendum, tamen est, quod videtur à sufficienti partium enumeratione, quod iste contractus verborum, stipulatio, & nostra lex Regia nihil operetur, nec sit necessaria: quia aut contractus, & promissio habet causam, & illa sufficit, ut oritur actio sine stipulacione, & alia solemnitate. Si vero non habet causam contractus, non valet, saltem oppositio exceptione dolii, ut in l. 2. §. circa, ff. de dol. except. ibi Gloss. ordinaria Bartol. Albe, & communiter Doctores. Sed notabiliter & subtiliter respondet, quod si contractus verborum, stipulatio, vel hodie nuda, & simplex promissio de jure Regio habet causam, que de per se valeat, inducit contractum proprium, & speciale, & de tali causa vera, & realiter constat, tunc non est necessaria stipulatio, nec contractus verborum, nec decisio text. in d.l. Ordin. quod si apponatur causa sufficiens, & efficax, tamen de ea non constat nec probatur, tunc requiritur stipulatio de jure communi, & sic est iste contractus verborum, vel de jure Regio simplex, & nuda promissio, & hoc causa proprie verificatur contractus verborum & dispositio nostra legis Regie. Unde si sit promissio, ex causa emptionis, venditionis, societatis, donationis, mutui, commodati, depositi, contractus innominatus, vel alterius cuiuslibet contractus, dato, quod de tali causa non constet, valeat & tenet contractus & promissio ejus, & oritur efficax actio, & obligatio. Si vero nulla causa interveniat, vel interveniat talis, quae non sit sufficiens ad producendam obligationem, licet de ea constaret, valebit olim mero iure per stipulationem, & similiter hodie de jure regio: sed obstabit exceptio, nisi creditor prober causam, vel quod debitor promisit scienter sine causa, quia tunc videtur donare, ut in l. 2.

§. circa, ff. de dol. except. & ibi Gloss. ordinaria & communiter Doctores: quod perpetuo tene menti quia alibi non invenies sic resolutum & declaratum.

Item quarto prosequendo materiam, an & quando diversitas inter contraheentes vitiet hunc contractum verborum. In qua resolutione facio sequentes conclusiones. Prima conclusio. Diversitas in quantitate, quia praecedit interrogatio de minori summa, & sequatur responsio de majori, vel è contra, si praecedit interrogatio de majori, & sequatur responsio de minori, semper valebit in minori, textus est in l. 1. §. si stipulanti, infra isto tit. de verbis obligat. & ibi communiter Doctores, Hodie tamen de jure Regio nulla requiritur stipulatio in aliquo actu, vel contractu, sed indistincte oritur actio & obligatio ex pollicitatione, & sequatur responsio de minori, semper valebit in minori, textus est in l. 1. §. si stipulanti, infra isto tit. de verbis obligat. & ibi communiter Doctores, & idem disponit l. 1. tit. 1. s. part. Cujus ratio potest esse, quia licet sit diversitas in quantitate, tamen una & eadem est obligatio, virtus, & substantia ejus, & illud quod differt secundum plus vel minus, non dicitur differre in substantia & realitate, ut in l. fin. de fundo instruit. Num tamen est quod flante praedicta lege Regia, credetur, quod sit obligatus promisor in tota summa majori quam promisit: quia in eo est animus obligandi, & in recipiente non potest considerari difensus. Confirmatur; quia solemnitas qua non requiritur in actu si interveniat, & minus apte, non viat actum, textus est in leg. 1. versic. fin. Cod. de rebus action. Ergo cum hodie nulla requiratur interrogatio, sequitur quod valebit responsio, & promissio de majori summa quam debitor sponte, & sua voluntate fecit. Quod tamen intellige in contratu lacratorio: fecus vero in contractu oneroso, quia diversitas in quantitate vitiat contractum, & non valeret etiam in minori, quae est prejudicium creditoris, textus est qui sic debet intelligi, in leg. si decem ff. locat. & ibi expressè secunda Gloss. ordinaria, Odofoff, Bart. Albe, Bald. Paul, Salicet Fulg. & communiter Doctores, subintellige, quando in contractu oneroso praecedit interrogatio de majori summa, & sequatur responsio de minori, quia non valebit etiam in aliquo: fecus tamen est, quando praecedit interrogatio de minori summa, & sequatur responsio de majori, quia tunc valebit in minori, ita probat textus in d. leg. si decem, juxta communem opinionem & tenet except. Bartol. in leg. 1. §. si stipulatio infra ead. tit. 2. opos. & ibi Paul. de Castro in fin. Angel. 1. column. Iml. 2. column. Roman. 3. column. & communiter Moderni, Alber. in §. si quis simpliciter ejusdem legis, 5. column.

Secunda conclusio: Diversitas in qualitate vel in tempore, quia praecedit interrogatio pura, & sequitur responsio conditionalis, vel in diem, vel è contra, virtus stipulacionis, text. est in l. 1. s. si quis simpliciter infra d. tit. & ibi communis opinio, & concordat leg. 6. tit. 11. s. part. Et ratio est: quia ex diversitate qualitatis colliguntur diversi contraheentes. Item etiam: quia diversitas in qualitate inducit diversitatem in substantia. Ex quibus noviter infero, quod ista sententia, & concil. & procedere etiam hodie flante nostra l. Ordinamenti, cum aperte consideretur diversitas in substantia contractus, & obligacionis, & aperte colliguntur diversus contractum, ita Bart. in d. §. si quis simpliciter, & ibi Alberic. Paul. Jas. & communiter alii doctores, idem Bart. in §. si stipulanti, si eadem legis, opos. & ibi Paul. & Doctores. Bald. in l. passa novissima, Cod. de patl. fin. column. Confirmatur, quia mutatione aliquius qualitatis semper constitutum diversum, ut in leg. Julianus, §. si quis r. m. ff. de exibend. & in leg. Labeo, ff. de verbis significat &

ia

in leg. mulier, & r. scul. 1. codem titul & in l. g. Lucius, casu consensu partium.

Quarta conclusio: Si praecedit interrogatio de pluribus rebus & sequatur responsio de una tantum, contractus, & ejus obligatio valet in ea tantum; quia in ea datur consensus partium. Item etiam, quia tot sunt contractus, quo res in eo deductae. Ergo dato, quod non valeat in aliis, valeat ramen in ea de qua partes concordant, & ejus contractus non virietur, textus est in l. inter stipulantes, §. si stipulante, versic. fin. infra isto tit. de verbis obligat. textus in l. cum tempus, ff. ae reguli juv. textus in leg. stipulatio ista, §. inter certam, infra isto tit. de verbis obligat. text. in l. cum qui ff. de annis legali. Et forte ex ista ratione, licet non exprimat, nec declarat, tenet sic Roman. in leg. 1. §. isto titul. final. column. numero 2. 4. Sed salva ejus pace firmiter teneo contrarium, immo quod talis contractus, & obligatio omnino vitetur, per iura & fundamenta superius allegata, & in terminis ita probat text. in §. praterea in finit. de inutili. stipulanti, ubi habetur, quod si praecedit interrogatio de die certo, & sequatur responsio, & promissio pura, non valet, nec tenet contractus, & per illum textum ita tenet Alexander contra Roman. in d. l. §. si quis simpliciter, column. infra isto titul. & ibi Socin. 2. column. Aretinus in §. si stipulanti, ejusdem legis, ibidem Aretinus. in §. fin. eiusdem legis fin. column. Vincentius melius quam alibi, in d. l. §. si quis simpliciter, 2. column. Neque obstat ratio contraria, & ejus difficultas, quia procedit, & intelligitur, quando dies, vel tempus ponitur gratia debitoris, & differendi solutiones: secus vero si gratia creditoris, quia ante non potest solvi, textus est in l. fin. fiduciomissi. s. cum Politidius, ff. de usuri, textus in l. sita rectam §. Pegafus, ff. de legat. 2. Sed in nostro casu, eo ipso, quod stipulator interroga de uno die, vel tempore, Promisor vero respondit de alio, etiam anteriori, videatur esse dissensus partium, quia intentio creditoris stipulantis aperte colligitur, quod non vult solutionem ante sibi fieri, & per consequens, dies, vel tempus respicere favorem suum. Ex quo inferitur, quod regula, que habet, debitorum in diem vel ante diem vel tempus solvere, etiam invito creditore, vel debitum deponere, & confignare, ut deinceps pereat periculum creditoris, ut iuribus supra allegatis, debet intelligi, quando gratia debitoris apponitur: secus vero si gratia creditoris, ut in nostro casu colligitur, & praesumitur, quando praecedit diversitas interrogacionis, & responsionis, est subtilis consideratio. Ex quibus singulariter infero quod ista sententia & conclusio procederet etiam hodie flante l. Ordin. quae diversitas qualitatis vel temporis, vitiat contractum, & obligacionem, quia licet non requiratur aliqua stipulatio, sed sufficiat qualibet simplex, & nuda promissio debitoris: tamen, quando praecedit interrogatio creditoris cum certa qualitate, vel tempore, & sequatur responsio diversa debitoris, vitiat contractus, & non obligat, cum ibi colligatur dissensus partium.

Tertia conclusio: Quando est diversitas in re, quia praecedit interrogatio de una re, & sequitur responsio de alia, tunc semper vitiat contractum, & obligacionem, quia ibi est omnino dissensus partium: textus in l. inter stipulantes, §. 1. infra hoc titul. de verbis obligat. textus in l. continuo. §. eodem tit. text. in §. si de alia, Infinit. de in utili. stipul. textus in l. 2. tit. 11. s. part. Et ista conclusio procederet, hodie de jure Regio flante l. Ordin. per ratios superioris affligatas: quia non datur datum, Ant. Gomezii Variæ Resol. Tom. II.

X mendata

Quinta conclusio: quando praecedit interrogatio alternativa de tali, aut tali re, & sequitur responsio de una sola, vel è contra, si praecedit interrogatio pura, & simplex, de una re, & sequitur responsio alternativa de ea, aut de alia, vitiat stipulatio, & promissio in omnibus, & non valet in aliqua, textus est in leg. inter stipulantes, §. si stipulante, infra isto tit. ibi. Gloss. ordinaria & communiter Doctores. Cujus ratio est: quia hic casibus maxima est diversitas in qualitate contractus, cum alia longè diversa sit stipulatio pura, quam alternativa in forma, substantia, & effectu, per consequens non concurrat consensus partium: ut in l. plerumque, §. 1. ff. de sur. dota. & in l. cum qui certum, §. fin. infra isto tit. & in l. ubi autem non appetit, §. qui illud, codem titul. & in l. illud aut illud, ff. de constitut. pecun. & in l. quod te mibi, ff. si cert. petat, & in l. Siccum aut Pamphilum, ff. de solvi. & in l. non utique, ff. de eo quod certo loco & in l. si empione, §. fin. ff. de contrab. empt. & in l. cum is. ff. de cond. & indeb. & in §. huic autem, Infinit. de action. Ex qua ratione infero, quod etiam hodie procederet ista conclusio stante l. Ordin. quia aperte datur dissensus partium.

Sexta conclusio: Si praecedit interrogatio de una re, & sequitur responsio de alia penitus diversa, & diversitas incontinenti placet creditori, vel contractus, & obligacionem, quia non valet in aliquo stipulante, & sequatur responsio simplex & absoluta, valeat & tenet contractus, & obligatio, quia responsio, & promissio conseruat facta de omnibus contentis in interrogacione, textus est in §. praefera, l. statu. de i. inst. stipul. & ibi notat & com-

mendat Glossa ordinaria Faber, Angel. Nicol. Pla-
tea, & communiter Doctores, & per illum textum
ita tenet Bartol. in l. s. quia simplusciter, infra isto
tit. 1. column. & epos. Alberic. fin. epos. & ibi
communiter Modern.

Oc̄tava conclusio: Quando est diversitas tan-
tum in sono voci, non verò in substantia, vel
effectu: ut si præcedat interrogatio de centum
aureis, & sequatur responso de floribus, vel pecu-
niis aureis alterius generis, ejusdem tamen quanti-
tatis, valet & tenet contractus, & obligatio, &
non vitiatur: quia materia est eadem, scilicet au-
rea: licet forma monetae sit diversa, sic non vi-
detur esse diversitas in tali contractu, vel re, pro-
bat textus singularis in jure in l. qua extrinsecus,
infra isto titul. cujus verba sunt: Nam stipulanti
denariis ejusdem quantitatis, aureos respondunt
obligari, & ad hoc notat & commendat ibi
Bart. Angel. & communiter Doctores. Cuius ratio
etiam est, quia in nummis non consideratur
affectio, sed valor & effectus, ut in l. summis ff. de
in liens iurand. Si verò interrogatio fiat de una
materia: ut si quis dicat: Promittit mihi centum
aureos, vel floribus, & debitor respondeat de alia, & promittat valorem eorum in alia
diversa moneta argentea, ærea, vel alterius mo-
netæ, vel pecunia, est pulchrum dubium, an
valeat vel non? Et videtur, quod nullo modo
valeat: quia est diversitas in materia, & sub-
stantia, argumento textus in l. 1. s. quia simplus-
citer, infra isto titul. & in s. si de alia inservit,
inutil. stipulat. & in expresso ita tenet Bartol. in d.
l. qua extinsecus, infra isto tit. in fin. & ibi Alberic.
Paul. & communiter Moder. Idem bart. in l. 1. s.
fin. infra ead. ibi etiam communiter Doctores: sed
salva eorum pace, ego teneo contrarium.
Imò quod indistinctè rogatur creditor recipere
in qualibet moneta, etiam diversa materie, &
formæ, nisi probet se damnum pauperum: & per
consequens valeat, & teneat talis contractus,
promissio, & obligatio, per tex. in l. Paulus, la
1. ff. de solus. Item ex predicta ratione, quia in
nummis non consideratur affectio. Unum tamen
est, quod si sequatur responso de materia, vel
pecunia meliori, valeat promissio: ut si præcedat
interrogatio de pecunia argentea, & sequatur
responso de aurea: quia tunc non censetur diver-
sa, cum comparativum presupponat positivum, ut
in l. ubi autem, infra isto tit. ita solus Imola in d.
Paulus, de solus. Sed secundum meam opinionem
indistinctè valeat promissio, & omnia remanent
plena.

Nona conclusio. Diversitas inter interrogan-
tem, & respondentem in modo loquendi virtutis
stipulationem, & contractum verborum, quando
modus loquendi non est aptus, & congruus à
natura, licet intervenient confessus partium: ut
si partes volunt contrahere stipulationem, &
contractum verborum, & nolunt intelligi à tel-
ibus, vel circumstantibus, & convenienter inter-
se, quod dicendo A, intelligatur, promittit, &
dicendo B, intelligatur, promittit, vel per similes
cifras. Nam talis stipulatio, & obligatio est
ipso jure nulla: quia verba non fuerint apta ad
contrahendum, & præcedens conventio non fuit
stipulatio, nec contractus verborum, ut in l. 1. &
quia per texum, in r. isto tit. & in terminis ista est
Glossa singularis, & unica in s. in hac Inſtit. de verb.
oblig. fin. quam ibi ad hoc notat & commendat
Angel. Nicol. de Neap & communiter Doct. & ad
hoc cum reputat singularem Bald. in ista l. in fin.
gener.

generale deber proponi in loco magis publico, ut
plaesa; foro, Ecclesia. Item non valde alto, nec
infimo, sed medio. Item non debet statim tolli, ne
postquam sit possum, sed ibi perpetuò dimitti; ita
probat textus in d. vers. literis, & ibi notat & com-
mendat Alber. Bald. Paul. & communiter Docto-
res. Advertendum tamen est quod prædicta de-
bet intelligi isto modo, quod in actibus, vel
contractibus, in quibus intervenient interpres ad
declarationem lingue, vel idiomatici, si postea
inter partes verratur aliquod dubium super hoc,
an fecit, vel non, talis interpres deponat cor-
ram judice cum iuramento. Qualiter declaravit
paribus tempore actus vel contractus, lingua, idiomam,
vel illa verba dubia, de quibus queritur.

Sed pulchrum dubium est, an soli interpres cre-
dendum sit sine alia probatione, vel administrculo?
& videtur quod non: quia uni testi non est cre-
dendum, etiam si prefulget dignitate, textus est in
l. juris iurandi in fi. C. de testib. text. in c. literis universi,
de testib. cum simil. Sed resolutivè dico, quod si talis
interpres sicut assumptus de voluntate partium, &
de hoc constat confessione carum, vel alia proba-
tione, vel indicis, soli interpres creditur, & ejus
declarationi est standum ita probat textus singularis
in l. Theopompa, ff. de doce prefac. textus in l. fi. C. de
fidei, textus in d. l. s. inf. ff. tit. in quantum loqui-
tur in singulari, & nullum aliud genus probationis
requirit, ita videtur tenere Par. ibi 2. epos. &
communiter Moder. Si vero non sicut assumptus
de voluntate partium, vel de hoc non possit con-
flare: tunc aut solus illi interpres reperiatur in ci-
vitate, vel loco & non aliis. & illi solo creditur, &
facit plenam fidem, & probatatem, aut plures re-
periuntur: & requiruntur duo; & unu non datur
tunc plena fides, ita probat text. in auth. de nō alien.
aut remur reb. Eccles. s. quod autem col. 2 dum
dicit duobus per tempora primatus mechanici,
&c. & iterum dicit: aut etiam uni, si unum solum
civitas habeat, ubi disponit, quod pro affirmanda
aliquare & valore ejus debent adhiberi duo periti
in arte, si reperiuntur possunt, alii sufficiunt unus tan-
tum probat etiam text. in l. semel. C. de mil. &
ibi communiter Doct. & etiam videtur tenere
Bart. in d. l. s. fin. isto tit. in col. & ibi alii Doct.
Bald. in d. literis, C. de testim. manum, idem Bald. in
c. pen. de prob. 1. col. idem Bald. in l. judicet, C. de sent.
interloc. omn. jud. Bart. & communiter DD. in leg.
mūnum, ff. de acq. bar. idem Bart. in col. & ibi alii Doct.
Bald. in d. literis, C. de testim. manum, idem Bald. in
c. quia indicate, de præs. s. textus in l. 2 per
etiam, ff. si menor falsum modum dixerit, & utro-
bique communiter Doctores. Octavò infer., quod
quando veratur lis, vel qualiter sup. auro ar-
gento, moneta, vel aliquo metallo, debet recarri
ad declarationem alicujus officialis periti in illa
arte. Generaliter & finaliter dico, quod quando
veratur dubium super aliqua re, facto, vel nego-
tio, debet committi officialibus peritis in eodem
argumento supradictorum iurium, in expresso
istam practican, & doctrinam Angel. tenet in l.
arbitrio, ff. qui satisf. cogat. fin. column. & ibi com-
munis schola Doctorum.

ANNOTATIONES.

I. Testes Abb.] Idem affirmat Rip. col. 8. Bal. Novell. a
col. 2. Franc. Crot. lcc. 2. col. 4. ver. primus casus Alciat. b
Ruin & Pont. in rub. ff. de verb. oblig. Alciat. cursus in c.
cum conting. n. 229. de jure. Fortun. Gr. m. 1. n. 12.
de psl. lib. 6. c
Inī. discundam sit] Addit eam sententiam, que & mihi
securior ac juris diffinitionibus magis conscientia videtur,
alterius Galliaul. n. 45. Paul. Leon. Pacavium, virum
multas doctrinæ, & mihi cum primis observandum. n. 84.
cum pluribus sequentibus, in rub. ff. de verbis. oblig. c
Quod

Quod pacatum est duorum, plurimum. Afferunt ita
recepimus. Coint. conf. i. col. 6. lib. Baptis. de S. Blas. in rub.
Decret. quisi. l. 1. d. p. 1. Alciat. in eum contingat. n. 173. de
jusser. & Vivius lib. opinio. 234.
d Er igitur pacatum efficaciter obligat.] Et haec opinio pro-
cul dubio sit communis, et etiam infra c. 9. n. 3. ver. nona
conclusio, idem Gomez. affirmit: tamen contraria videtur
verior. & iuris regulis affinior enim & solemnia in stipula-
tionibus requiri adiungit, & fatus conguenter respondit
censendus sit, qui & intelligit, quemadmodum arbitriat-
sunt Paul. Calvini. in l. 1. §. ult. ff. de verb. oblig. Aetius.
& qui eum referens strenue han opinione defendit, ac
tuncus Paulus Leonius in rub. n. 184. cum pluribus seq. si-
de verbor. obligat.
e Ut in l. 2. de dolis exceptione] Fuit hic §.
circu. l. 2. de dolis except. plerique omnibus interpretibus
magno erroris causa, qui ubique quedam modum noles-
Gomez. in prefato. & inf. in c. de qual. contr. n. 3. ex-
marunt stipulationem, si causa aliqua sufficit dolis exceptio-
nem propagari, atque omnino illius vires infangi: ut
facili constare potest ex Alex. in l. 1. tit. ff. de Verb.
oblig. & cons. 13. lib. 1. & conf. 19. lib. 4. Jal. in l. tecta. n. 25.
ad fin. ff. cert. pos. & in l. juris genitum. sed cum nulla,
n. 3. & n. 5. de pac. Elin. in c. si causio, de fide infra.
Hip. in rub. num. 318. ff. de fid. Quem etiam errorum ex
Netericis induxerunt Loriot. de pac. c. 24. Fran. Con-
magni aliquo vir ingenio. Comm. juris. lib. 5. n. 9. Ant. Go-
mez. & ali alibi. Sed certe contrafum verisimilium. Ante iuris
traditioni maxime consentaneum est. Quippe. quia. ut lib. 1.
obser. juris c. 25. jamdui enunciavimus leges, sed jocula-
toria videbilem, si eum differere faciant, non stipulatione
obligatur iri & stipulationis formam edunt, illi non
erunt efficaciter obligati, qui dictate forme verba conce-
perint. Deinde tibi qui fieri potest, ut unaquaque stipulatio
sine causa dicatur, cum omnium obligationem amorem,
& rogantis, & promittentis deliberatio, donandi causam
pro se ferat, denique probat id luculent. Jus. Inf. per
quas pers. quaque acq. §. item nobis, ubi inter iuste traditionis
causal recentef stipulationem. Probas aperi non
levis Plauti antiqui scriptori austoritas, hujusmodi in
Pisc. verba intercessus. P. satius est, si hanc hodie mul-
tem efficio tibi tua ut sit nisi si tibi do viginti minas. Cod-
fatis, si futurum est. Proga me viginti minas: ut me effe-
ctuum tibi, quod promisi fecis. Roga D. oblecto Her-
cule. P. getlio promittere. C. dabine argenti mibi viginti
minas & p. dabo: Nec dabis. Non dabis, qui omnes hanc verisimilium sentiam amplexari
fuerint, si §. illi circa negotium ipsi non fecisset. Qua-
mobi tem quoniam illi ne intelligent, breviter subsum-
gam. Arbitror igitur Ulp. in ipso fine causa stipulationem
intelligere, quod ex tota eius orationis contextura, ac serie
colligi facile potest, cum credens centum à te mihi ma-
tu data, vel alia ratione à me tibi debita centu tibi pro-
misimus, que tu postea erroris confessus à me iam resip-
centiae exigere perferes. Nec etiam aliter potest intelligi
exactor, non dicam ex stipulatione, sed etiam ex meno
pacato fine huius erroris interveniente actione ubi suppedi-
tandam existimat dolo agere, cum promissione bona
fide sibi recipia comprobarti potuisse: & alter potius
illiberaliter fidem datum non agnosceris hoc viti nomine
notandum videatur. Itaque longe melius ac verius in con-
traria omnia abierunt, & olim subtilissimum Falgo. in leg.
general. n. 1. & 6.C. de nonn. person. prudentissimum Cal-
tin. in questione. n. 9. ff. sol. mat. & non ita pridem
Biguet. in rub. n. 21. ff. de verb. oblig.

ADDITIONES.

SUMMARIUM.

1. Doctores referuntur materiam explicantes.
  2. Quid sit pollicitatio, & ejus effecta.
  3. An pollicitatio de jure Canonico producat actionem, & obligationem.
  4. Pactum & pollicitio in quo differant.
  5. Obligationis naturalis effectus.
  6. Regula ad conognoscendum, quando nascatur na-
turalis obligatio.
  7. Pactum nullum an producat actionem de jure
Canonico.
  8. Quid sit stipulatio, & quomodo celebretur.
  9. Hodie ex pollicitatione, & pacto nudo oriuntur
- Ibi: Item etiam habet locum, &c.
- Nec de jure Canonico oriuntur actionem, aut obli-
gationem aliquam ex pollicitatione, ut hic resol-
vit, probant Oroscius in lege juris genitum, §. sed

De Contractu Verborum. Cap. IX. 165

cum nulla, num. 27. ff. de pac. Castillo in l. 2.1.
Tauri, & ali plures relati à Morla in emporio iuri.
tit. 3. dieta. quesi. 3 ex num. 5. Matienzo in leg. 7.
titul. 10. lib. 5. Recopil. glossa 2. num. 16. de quo
vide quae dicuntur infra, num 3. in versicul. Hodie
tamen de jure Regio, &c.

3 Ad num. 2. ibi: Sed advertendum quod in pan-
elo iuri, &c.

Pactum, & pollicitationem in hoc differre, ait
noster Gomezius, quod pollicitatio sit promissio,
qua sit absenti & etiam praesenti, si exprestis non
consentiat: pactum vero quando fit inter praesu-
tes, & exprestis consentientes: & sic docent Duar-
ren. ad tit. de pac. in scholio duorum plurimorum, &
Loriotus de pac. axioma 10. Valconius
lib. 5. declaratio. cap. 6. & ali plures relati, &
sequuntur Morla in emporio tit. 3. in premis. n. 8.
versic. Sed prof. elo dicta communis, ubi numero 6.
alias duas opiniones contrarias adducit. Primam,
quod si fiat praesenti, sit pactum; si vero absenti,
pollicitatio: Secundam, quod si fiat absenti, vel
praesenti & tacenti ex causa onerosa, sit pollicita-
tio; si vero ex causa lucrativa sit pactum, cum in
hoc, praesenta, & taciturnitas habeatur pro con-
senso; & hanc defendit Thomas Sanchez de ma-
trim. lib. 7. dis. 79. num. 19. Cancerius variorum,
1. parte, cap. 8. num. 47. quorum omnium funda-
menta latius deducit, & resolvit. Fachineus lib. 8.
controversiarum, cap. 64. ubi eleganter defendit
supradictam resolutionem: prout etiam post cum
fecit Pichardus in principio Instit. de verborum
obligationibus, ex numer. 25. Molina de iustitia
tom. 2. disput. 252. num. 3. & disput. 258. n. 12.
ubi ait licitam esse de jure Civili, & Canonico,
penitentiam in pollicitatione, antequam accepte-
tur; de quo infra, ubi dicetur, quid de jure
Regio? Item de pollicitatione & pacto nudo,
Sousa in repetitione tit. de pac. artic. 2. ex n. 2.
Morla supra, quesi. 3. Olsual ad Donel-
lum lib. 12. cap. 9. & 11.

Ibi: Hodie tamen de jure Regio, &c.

Hodie de jure Regio ex l. 2. tit. 16. lib. 5. Re-
copil. oriri actionem, & obligationem ex pollicita-
tione, & nudo pacto, vel ex qualibet promis-
sione, ut hic resolvitur, docent Parladorius l. 2.
quotidianarum, cap. 3. numer. 17. & 33. referens
Covarruvias in cap. quavis pactum, 2. parte,
§. 3. numer. 15. Matienzo in dicta l. 2. glossa 1. 2.
& 3. & ibi Azevedus, Gutierrez lib. 4. questionum
civilium quesi. 68. ex num. 4. ubi ait quod si quis
vendat alteri fundum, ut ex ejus pretio satisficiat
creditoribus, tunc ipsi credite abisque cessione
dilectè poterunt agere contra emporem pro debi-
tis recuperandis, de quo videores Thomas San-
chez de matrimonio, lib. 1. disput. 7. ex num. 27.
& latissimum Salgadum in labyrintho creditorum,
2. parte, cap. 26. quasi per totum, post Carleva-
lium de iudicii, lib. 1. disput. 2. num. 105. Mo-
lina de iustitia, tom. 2. disput. 254. num. 27. &
sequent. Pichardus in rubrica Instit. de obliga-
tionibus, numer. 29. & plures pro hac parte refut-
dit Pater Thomas Sanchez, ubi supra, dispu-
tatione 6. ex numer. 18. ubi latè agit de interpre-
tatione dicta leg. 2. & alios etiam adducit Morla
in emporio, titulo 3. quiesce 3. ubi ipse defendit
ex pollicitatione non oriri actionem etiam
de jure Regio, attenta dicta leg. 2. Sed verius est
quod diximus.

Ibi: Si vero non habet causam contractus, &c.
Contractum, vel pactum abique causa cele-
bratum, non producere obligationem efficacem,
sed que per exceptionem elidi possit, etiam pos-
sunt dictam l. 2. titul. 16. lib. 5. Recopilationis, ut re-
solvit Gomezius, docent & explicitant de jure
communi Mantica de Tacitis conventionibus, l. 14.
titul. 12. per totum, & in titul. 13. ubi quid si
causa sit turpis vel inhonesta: Eduardus Caldeira
de erroribus pragmaticorum, lib. 3. cap. 3. num. 3.
Olsual ad Donellum lib. 14. cap. 36. notatis,
lit. CC. ubi in contrarium inclinat. Mendoza lib. 1.
cap. 4. num. 52. in suis disputationibus, Menochius
de presumptionibus, lib. 3. presumptio 132. nu-

mero 3. mis.

mero 16. & alii plures apud Barbofam in cap. si
cauio, de fide instrumentorum, num. 3. Et de jure
Regio Avendanus in capitibus proutum, 1. parte,
cap. 30. num. 5. Matienzo in dicta l. g. 2. tit. 16.
lib. 5. Recopilationis, glossa 1. numer. 8. & Gut-
tieres in utroque iure late disputans, in tractatu
de jure confirmatio, cap. 47. per totum, in
1. part. Quicquid, diversarum quæst. 12. per totum:
Molina de iustitia, tom. 2. dispu. 257. ex num.
5. numer. 4. Sanchez de matrimonio, lib. 1. dispu.
5. num. 21. & alii plures relati à Parladorio, lib. 2.
quæstionarium, cap. 3. ex num. 54. à quibus ipse
dilectus, ibidem aliter causam non requiri de
jure communis, itemque de jure Regio, & cum se-
quutus Pichardus in principio Instit. de verborum
obligationibus, num. 15. quos videas, & vide etiam
infra, cap. 11. num. 4.

Ad num. 4. ibi: In quo articulo facio sequentes
concl. si mes, &c.

De diversitate inter contrahentes quando vi-
uet stipulationem, facit in presenti noster Gomezius
novent conclusiones, quas bene prosequun-
tur, & explicant Connamus libr. 6. commentario-
rum, cap. 1. num. 6. & c. 4. Menchac de successio-
num creatione, §. 5. num. 13. & §. 10. n. 42. Aze-
vedus in l. 2. titul. 6. lib. 5. ex num. 5. Gregorius
Lopez in l. 16. tit. 11. part. 5. Sarmiento libr. 6.
selectorum, cap. 3. & 5. & latè Pichardus in §. pre-
terea, l. 1. t. 6. de inutilibus stipulationibus, per totum,
& in §. quæst. 1. ex num. 4.

Ibi: Quinta conclusio quando procedit interroga-
tio alterativa, &c.

Vide Pichardus in dicta §. quæst. 1. ex num. 7.

Ibi: Orlava cor. s. &c. in vers. 1. sed
falsa eorum pace, &c.

Si procedat interrogatio unius moneta, &
sequatur responso moneta alterius materie, &
formæ, quod valeat stipulatio, & per consequens
quod creditus tenetur recipere solutionem mo-
netæ diversæ materie, & formæ, nisi probet le-
damnum passum solvit Gomezius in presen-
ti, & ita docent Pinellus in rubrica, Codice de
rescindenda venditione, 1. parte, cap. 3. ex num. 16.
Morla in emporio, tit. 18. qu. 13. ex num. 2. Pichar-
dus in principio Instit. quibus modis re contrahabi-
tur obligatio, num. 36. & segg. Gratianus discep-
tationis, cap. 9. num. 70. & cap. 5. num. 19.
& 36. ubi etiam ac aliud pro alio solvi possit:
Gutiérrez lib. 2. quæst. 179. Carranza de monesis,
4. partie, cap. 1. §. 7. post Parladorium l. 2. c. p.
fin. 5. part. 8. 17. n. 20. & 21. & alii plures relati
à Castillo in libr. 4. controversiarum, cap. 10. ex
numer. 39. ubi hanc partem late comprobant; sed
potest impleri Castillo ex numer. 45. contraria
opinione defendit, quam etiam tenuerunt Guzman,
quamplurimi referens, in tractatu de evi-
elionibus quæst. 2. 1. Cicerius variar. 2. p.
c. p. 6. num. 85. & 16. & novissime D. Franciscus
de Amaya in l. 1. Cod. de collatione ari, libr. 10.
ex numer. 10. ubi eleganter præsentem qualicio-
nem discutit, & tandem dubius conclusionibus
eam resolvit: quarum prima est, in matuo solu-
tionem esse faciendam in eadem pecunia aut mo-
neta, in qua prius creditum fuit. Secunda, quod
si inter partes convenit fuisse, ut pensi, cen-
sus, vel alterius contractus, aut obligationis solu-
tio fiat in pecunia argentea vel aurea, & non in
alio, soluio fieri non poterit in alia moneta,
invi o creditore, & denique numer. 35. adducit
novam pragmaticanam PHILIPPI IV. Domini no-
stri, editam anno 1623. quæ hodie est, l. 19.

tital. 21. lib. 5. Recipil. in novissima impressione;
eum videas, & Valenzuela in consilio 30. &
Bolanum in Curia Philippica, 2. parte, 5. remata,
num. 13. & in §. moneda, ès labyrintho commer-
ci terrestris, num. 7. & Hermofilla in l. 2. titul. 3.
part. 5. glossa 3. num. 58. & segg. ubi numer. 43.
agit de pacto redimendi censum in eadem mone-
ta, & etiam de faciente solutionem vel depositum
in moneta, quam scit cito minundam, & novissi-
mè vide Larream decis. Granat. 12. & multis se-
quentibus, ubi omnia dicuntur, Noguerol alleg. ui-
to 2. Salgado in labyrintho, 2. parte, cap. 8. ex nu-
mer. 11. iterum Larrea allegatione fiscalis 40. ubi
aut aliud alio solvi possit: late.

Ad num. 5. ibi: Sed resolutio dieo, &c.

Quod in quolibet negotio, peritus in aliqua
arte fidem facias, si fuerit assumpsus de voluntate
partium, secus vero si non fuerit assumpsus, vel
electus de voluntate partium, tunc enim duo re-
quiruntur si in civitate possint reperi, vel oppi-
do, alius unus suffici, ita resolvit Gomezius in
presenti, & comprobant Pinellus in l. 2. Ced. de
rescindenda venditione 3. parte, cap. ult. numer. 5.
Padilla in l. 3. C. de iuris, & facti ignorantia, n. 23.
Gratianus disceptationis, c. 22. num. 2. 1. & 2.
& cap. 23. per totum, ubi latè de hac materia, &
cap. 163. num. 20. ubi an siot judices vel telles?
eum videas, & plures referunt Joannes Gratianus
in regula 49. ubi ait regulariter duos requiri si
commodè haberi possint, secus alias, vel quando
agitur de patro praedictio, quia tunc unus suffi-
cit, si declarat ut peritus; nam si deponat ut testis,
semper duo requiruntur, Garcia de expensi, c. 24.
Barbola in collectanea cap. propria, de probati-
tibus, num. 8. ubi Panormitanus, & alii, probabili-
bus esse ait in rigore juris, quod in causis arduis
duo periti sunt necessarii. Ita ut si in oppido unus
tantum sit, alius ex viciniori accersit debet: de
quo latè Thomas Sanchez de matrimonio, lib. 7.
a sp. 117. num. 17. & per totum, ubi etiam alios
referit: & in Consilio Moralibus, tomo 2. lib. 6. c. 5.
dubio 10. & Hermofilla in l. 56. tit. 5. par. 1. 5. ex
num. 24. glossa 6. ubi limitat, & declarat, & no-
vissime D. Franciscus de Amaya, l. 1. Codice de
fisco fisci, ex numer. 14. ubi optimè declarat di-
ctato resolutionem.

De hac materia peritorum præter supra allega-
tos qui optimè eam pertractant, videndi sunt
Menochius de adipiscenda, vendicio 5. num. 161.
& presumptione 86. libr. 2. Tusclus verbo, Peri-
tus, Matienzo l. 6. titul. 11. glossa 2. Avendanus
cap. 1. part. 2. num. 29. Cevallos tomo 5. que-
stion. 161. Fatinacius in praxi, tom. 4. quæst. 127.
num. 101. & segg. Mantica de conjecturis ultima-
rum volum. lib. 3. titul. 1. in fine, ubi de perito in
aliqua lingua quæ potest declarare, testamentum in
ea lingua factum, Aviles cap. 5. de fide dicatu, verbo,
Saber la verdad: ubi quod etiam publicatis atte-
stationibus admittantur alii peritores. Gratianus
in l. 1. Cod. de collatione ari, libr. 10.
ex numer. 10. ubi eleganter præsentem qualicio-
nem discutit, & tandem dubius conclusionibus
eam resolvit: quarum prima est, in matuo solu-
tionem esse faciendam in eadem pecunia aut mo-
neta, in qua prius creditum fuit. Secunda, quod
si inter partes convenit fuisse, ut pensi, cen-
sus, vel alterius contractus, aut obligationis solu-
tio fiat in pecunia argentea vel aurea, & non in
alio, soluio fieri non poterit in alia moneta,
invi o creditore, & denique numer. 35. adducit
novam pragmaticanam PHILIPPI IV. Domini no-
stri, editam anno 1623. quæ hodie est, l. 19.

CAPUT

¶ ¶ ¶ ¶ ¶ ¶ ¶ ¶ ¶ ¶ ¶

CAPUT X.

De Individuis.

SUMMARIA.

- 1 Quando res dicatur dividua, vel individua materiæ, vel secundum naturam.
  - 2 Quando res dicatur dividua, vel individua secundum juris dispositionem.
  - 3 Contractus, in quo interveniat res que pondere, numero, vel mensura consistit an sit dividua, vel individua.
  - 4 Si in contractus continetur res merè dividua, que pondere, numero, vel mensura consistit, quilibet bares tenetur pro parte, taliter quid etiam si aliquis eorum officiatur non solvenda, alii coheredes tenentur pro eo solvere.
  - 5 Si pars pecunie debita solvatur creditori, an va-
leat soluto.
  - 6 An creditor posse petere à dibilitate patim de-
bet.
  - 7 Si in contractus interveniant res certa, & determinata, an contractus sit omni respectu dividua.
  - 8 Si in contractus interveniant res peculiares in gene-
re, an sit in omni respectu dividua.
  - 9 Si pars debitis solvatur in pendenti, est obligatio, donec totum solvatur, quando a bitem proce-
dit ex contractu dividua.
  - 10 Si heredes promissoris discordant in solutione, quomodo reducentur ad concordiam.
  - 11 Si heredes debitoris obligacionis generes, non
concordant generaliter, an unus possit agere
contra alium.
  - 12 Contractus alternantis ans sit dividua, vel indi-
vidua.
  - 13 Si plures sint dominii unius servi qui dedit dam-
num, vel noxam, quilibet dominiorum tenetur in solidum.
  - 14 Actio de aqua pluvia arcenda datur contra eum
qui fecit damnum.
  - 15 Servus, vel res incorporalis, an sit dividua, vel individua.
  - 16 An servitus promissa possum dividere inter heredes, ad hoc ut reneantur in solidum, vel pro parte.
  - 17 Quilibet bares creditoris cuius sit promissa servitus,
potest agere ad servituum in solidum.
  - 18 Servitus suis, an sit dividua, vel individua.
  - 19 Quomodo dicatur actus dividua inter heredes.
  - 20 Obligatio alimentorum, an sit dividua, vel indi-
vidua.
  - 21 Si in obligatione continentur factum, an talis con-
tractus sit dividua, vel individua.
  - 22 An ille, qui tenetur ad factum precise compella-
tur facere.
  - 23 An possit quis promittere factum alienum, & si
promissum sit juramento, an valeat.
  - 24 An valeat pallium mariti quando promittit habi-
tare in perpetuum cum uxore in tali loco.
  - 25 Factum, an sit dividendum, vel non.
- I**T E M principaliter quaro, qui contractus
dicantur dividui vel non, que certè est materia
subtilissima, & de apicibus juris. In qua dicuntur Doc-
tores antiqui, quos referunt Moderni in l. 4. §. Cato,
inf. a isto ist. de verb. obilig. quod omnes alias ma-
terias mirum in modum excedit. & quod in ejus
intelligentia non minus palpitaverunt, quam Her-
ules in Lernao conficti, dixit etiam Cyn. Auct. hoc ita, Cod. de dubiis reis, 1. col. in fin. quod est
arduum & profundum pelagus, dixit Paul. de
Castr. in l. si heres in iudicio, & si plurimi ffsi quis
caut. in iud. sit. 3. col. idem Paul. in stipulationes
non dividuntur, 4. col. Iaf. Rip. Moderni in l. 2. §.
& barum, & in d. 4. §. Cato, & in d. stipulationes
non dividuntur, infra isto sit. de verb. obilig. quod est
subtilissima & de apicibus Juris; tandem dicit
Gloss. ordinaria in l. 3. epifam titul. miranda
novitas, subtilitas, qui eam ruminabit? In
qua ego maximo labore, & studio per viam
summe, & resolutione ex mente omnium
jurium, & Doctorum de ista materia loquendum,
compendium, & lucidam varietatem proponere
volui. Et primò pro capitali fundamento magis-
liter dico, quod aliquando res dicitur dividua,
vel individua materialiter, vel secundum naturam:
et tunc dicendum est, quod regulatissimè quilibet
res de mundo potest dici dividua, cum naturaliter
possit per partes dividiri. Et harum aliquando sub-
jectum, substantia, & effectus ejus non corrumpit-
ur; ut si dividatur fundus, vel similis res immobi-
lis, textus est in l. Caius, §. T. titul. ff. de legat. 2. quem
ibi ad hoc notat Bartol. Bald. Paul. Imol. & com-
muniter Doctores, & reputat singularem & unicam,
Alber. illum etiam ad hoc notat & commendat.
Glossa ordinaria in l. subem. la 2. C. de sacro
sanct. Eccles. probat etiam textus in l. locis in medio-
ff. de verb. signific. textus in l. quod in rerum, §. se quis
posse in fin. de legat. 1. textus in l. planct. la 1. §. fin. cod.
titulus textus in l. §. quis duas, §. penit. comm. p. text.
in l. 4. fin. ff. fin. finum reg. n. Similiter etiam naturaliter
potest dividì qualibet alia res, cujus divi-
sione subiectum ejus corruptitur, ut si dividatur
homo, equus vel aliud quoddlibet animal; ut patet
ad oculum, & sensum, nec oportet allegare aliqua
jura de hoc: quia, ut dicit Aristot. querere legem
ubi est ratio naturalis, est infinitas intellectus; sed
ut etiam iure probetur, textus est in cap. affe-
tus, de pref. text. in l. aut dampnum, de
paenit. text. in l. capitulum cod. it. & istam regulam
& doctrinam, licet sic non declarata, ponit Bart.
in l. §. p. iure, on dividuntur, infra isto titul. 7. col.
n. 18. & ibi Angel. 2. col. Paul. 3. col. & communiter
Moderni. Iaf. in l. 2. §. barum, infra cod. tit. 1. col. n. 2.
Et de ista divisione naturali non loquitur materia
nostra, nec est in praesenti habendum sermo.
- Aliquando vero contractus, obligatio, & effe-
ctus eius dicitur dividua vel individua secun-
dum juris dispositionem, sive ordinationem. Et
ista est propriæ materia nostra; in qua propono
regulam generalem, quod contractus, actus vel
obligatio dicatur dividua vel individua secun-
dum naturam rei, in eo deducere ita probat textus
in l. stipulationes non dividuntur, si a isto sit. text. in
l. in execuzione, §. scienda ad opus, cod. 1. text. in l.
2. §. & barum, edem titul. textus in l. 4. §. Cato cod.
titulus textus in l. sita fuerit, §. quest. be. ff. de manu-
mis. testam. & istam doctrinam & regulam in hac
materia a ponit Bartol. in d. 1. stipulationes non divi-
duntur. 2. col. n. 1. & ibi Alber. Paul. Alexander. Iaf. &
communiter Doctores, Alber. in l. 4. §. Cato cod. tit.
& barum, ed. tit. 3. col. n. 8. Vinc. in l. execuzione, cod.
tit. 2. col. n. 6. est communis opinio. Confir-
matus quia semper actio, vel obligatio judicatur
mobili vel immobili. secundum naturam rei pro
qua committitur, textus est notabilis in l. si ad re-
solvendam Cod. de præ. minor. secundum utramque
lecturam, & ibi nota & commendat Glossa ordi-
naria,